

STORTINGET

Representantforslag 211 S

(2022–2023)

fra stortingsrepresentantene Grete Wold, Mona Fagerås, Ingrid Fiskaa og Freddy André Øvstegård

Dokument 8:211 S (2022–2023)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Grete Wold, Mona Fagerås, Ingrid Fiskaa og Freddy André Øvstegård om ti grep for å rekruttere og beholde flere lærere og ansatte i skole og barnehage

Til Stortinget

Bakgrunn

SSB kom med nye framskrivninger for lærertettheten 15. mars 2023. Her stadfester SSB at dersom det utdannes like mange lærere som i 2021 hvert år framover, og at en like stor andel som nå velger å faktisk jobbe som lærere, fortsetter å jobbe som lærere, vil man klare å øke dagens lærertetthet. SSB vektlegger likevel i sine framskrivninger både at det forutsetter at det utdannes like mange lærere som i 2021, og at det fremdeles er en risiko for at det i 2040 vil være lærermangel i de kommunene som har stor lærermangel i dag. Når man allerede i dag har en situasjon der mange undervisningstimer utføres av ansatte uten lærerutdanning, 40 000 med lærerutdanning ikke jobber i skolen og lærerstudieplasser over hele landet står tomme etter opptaket i 2022, blir dermed lærermangelen et faktum.

I barnehagen er behovet for lærere og relevante fagarbeidere prekært. Ansatte i barnehager merker den pressede bemanningssituasjonen på kroppen. En rapport fra SSB fremlagt 11. januar 2023 viser at i overkant av 40 000 av rundt 90 000 ansatte i norske barnehager mangler direkte relevant utdanning. Dette tilsier at nesten halvparten av alle som jobber med barn i barnehagen, ikke har relevant utdanning. Blant dem uten rele-

vant utdanning er kun 4,8 prosent i gang med en barnehagelærerutdanning. Barnehage og skole legger et viktig grunnlag for et godt liv, og det må derfor sikres flere barnehagelærere, pedagoger og relevante fagansatte.

Tall fra Samordna opptak viste at 11 005 personer søkte på ulike lærerutdanningsstudier i 2022 mot 12 421 førstegangssøkere i 2021. Dette utgjør en kraftig nedgang i førstevalgssøkere på 11,4 prosent. Man ser dermed en negativ trend på andre året, med en nedgang i antall studenter som ønsker å bli lærere. Dette er alvorlige tall, da en i tillegg kan lese i en undersøkelse Respons Analyse utførte på vegne av Utdanningsforbundet i 2022, at mange skoleledere i dag synes det er vanskelig å skaffe kvalifiserte lærere.

Å stå uten nok lærere er alvorlig for norske elever. NRK kunne i februar avsløre 2023 at opp mot 1,3 millioner timer med spesialundervisning ikke ble gjennomført. Videre informerte nesten hver fjerde rektor om at de ikke har oversikt over hvor mange av timene som er gjennomført. Mangelen på vikarer trekkes fram som hovedårsak. Dette viser et behov både for flere lærere og for å styrke laget rundt læreren, slik at elever faktisk får den spesialundervisningen de har krav på.

Samtidig som rapporter viser at stadig flere unge opplever økt press, stress, ensomhet, utenforskap og dårligere mental helse, vet man også at barne- og ungdomspsykiatrien har hatt en massiv økning av henvisninger de siste årene. Skolen er den viktigste arenaen for å møte barn og unge. Lærerne ønsker å kunne se hver enkelt elev og hjelpe elevene med det de trenger hjelp til, men lærerne gir tilbakemelding om at ressursene blir smurt tynt utover, og at det hender at de kommer til kort. For å svare på de kritiske endringene hos elevene er det helt avgjørende at laget rundt læreren styrkes.

Forslagsstillerne viser til at det både i nåværende og i forrige stortingsperiode har blitt fremmet flere forslag for å rekruttere og utdanne flere lærere, få flere lærere tilbake til skolen og beholde lærere i skolen. Forslagsstillerne viser særlig til Representantforslag 14 S (2018–2019) om nasjonal satsing for flere lærere i skolen, jf. Innst. 158 S (2018–2019) fremmet av representanter fra Sosialistisk Venstreparti, Representantforslag 115 S (2017–2018) om lærermangel, jf. Innst. 243 S (2017–2018) fremmet av representanter fra Senterpartiet, og Representantforslag 21 S (2022–2023) om å ta læreryrket framover, jf. Innst. 158 S (2022–2023). Ved behandlingen av sistnevnte vedtok et enstemmig storting et forslag om mer variert praksis i lærerutdanningene og bedre oppfølging og veiledning av lærere i starten av karrieren, jf. Vedtak 471, og at Stortinget ber regjeringen om å legge fram en strategi for å styrke laget rundt læreren, jf. Vedtak 472. Forslagsstillerne viser til at både den nye statistikken fra SSB og nedgangen i opptak til lærerutdanningene i 2022 betyr behov for ytterligere tiltak for både å rekruttere og beholde lærere.

Om forslagene

For å løse lærermangelen kreves det å iverksette tiltak for å styrke rekrutteringen og tiltak for å beholde de lærerne man har. Kunnskapsdepartementet bevilget midler til å undersøke og prøve ut tiltak for å styrke rekruttering til lærerutdanningen og for en positiv omtale av læreryrket. Dette resulterte i kunnskapsoppsummeringen «Å rekruttere og beholde lærere i barnehage og skole – et kunnskapsgrunnlag», fremlagt i 2022 av forskere ved Universitetet i Stavanger og Durham University. I denne kunnskapsoppsummeringen foreslår forskerne en rekke tiltak for å rekruttere og beholde lærere. For å øke rekruttering til læreryrket er en av de foreslåtte anbefalingene å foreta tiltak for å øke rekrutteringen av menn:

«Som vi har sett så er det en tendens at gutter som har litt erfaring med undervisningsarbeid eller arbeid med barn kan ha større tendens til å søke seg i den retningen. Det kan også være at de gjennomfører studiet mer enn menn som ikke har slik erfaring (barnehage- eller lærerutdanning). Samarbeid mellom skoler og barnehager, og samarbeid innen samme skole kan gi flere elever muligheter til å prøve seg i 'undervisning'.»

Samtidig må man beholde de som har utdannet seg til å bli lærer. Forskerne foreslår å iverksette tiltak for å lette overgangen fra student til lærer på en systematisk og forskningsbasert måte, slik at det vil være mulig å vurdere effektene av innførte tiltak for betydningen av de nyutdannedes utvikling av kompetanse og for at de blir i barnehage/skole. Forskerne påpeker at en vurdering av dagens ordning ikke vil å være mulig å evaluere

med dagens registerdata, da det er store forskjeller i hvordan ordningen gjennomføres i dag.

Forskerne har også identifisert tre områder med behov for forskning og hvor det er behov for andre former for forskning enn det man har til nå: (1) introduksjonsordninger for nye lærere, (2) effekten av nasjonale rekrutteringskampanjer for å øke rekruttering til læreryrket og (3) gutters valg av læreryrket.

I samarbeid mellom kommuner, fylkeskommuner eller eiere og lærerutdanningsinstitusjoner tilbys lærerutdanning utenfor institusjonenes studiesteder for områder med stort behov for lærere med godkjent lærerutdanning. Kommuner kan reservere plasser til lokale søkere. Alle søkere må fylle opptakskravene for å få opptak til en lærerutdanning. Forslagsstillerne mener det bør legges bedre til rette for slik desentralisert utdanning for lærere, eksempelvis gjennom å etablere en tilskuddsordning som bidrar til å dekke merutgifter ved å tilby utdanning utenfor studiestedene, og å etablere incentiver som gjør det attraktivt å tilby utdanning utenfor studiesteder, for eksempel et påslag på studiepoengproduksjonen.

Skoleeier kan i dag søke om stipend for personer som ikke er ansatt i skolen, men som skoleeier ønsker å rekruttere inn. Disse kan ta PPU, PPU-Y eller yrkesfaglærerutdanning. Det er også mulig å søke om stipend for minoritetsspråklige lærere og for fullføring av påbegynt lærerutdanning. Et tilsvarende utdanningsstipend for allerede ansatte fungerer på samme vis. Det er et stort behov for kvalifiserte lærere i barneskolen, og spesielt på 1.–4. trinn. Rekrutteringsstipendet og utdanningsstipendet slik de er utformet i dag, dekker i liten grad denne elevgruppen. Forslagsstillerne ønsker derfor å utvide disse ordningene.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

for s l a g:

1. Stortinget ber regjeringen i dialog med arbeidslivets parter forskriftsfeste ordningen med veiledning for nyansatte lærere i barnehage og på alle trinn i grunnskole og videregående skole innen utgangen av våren 2024.
2. Stortinget ber regjeringen lage en oppgavedelingsveileder for skolen, slik at man tydeliggjør de ulike yrkesgruppens ansvarsområder i skolen, i samarbeid med de relevante partene i skolen.
3. Stortinget ber regjeringen gjennomføre målrettede tiltak for å rekruttere flere gutter til lærerutdanningene, herunder særlig minoritetsspråklige gutter, eksempelvis pilotering av rollemodellordninger og hospiteringsordninger som lar gutter i skolen bli

- kjent med yrkene. Tiltakene må følges opp med forskning og evaluering.
4. Stortinget ber regjeringen styrke kontaktlærerressursen for å gi lærere tid til kontaktlæreropp-gaven i tillegg til sine andre undervisningsoppgaver.
 5. Stortinget ber regjeringen utvide ordningen med rekrutteringsstipend for å kvalifisere søkere til undervisningsstillinger og ordningen med utdanningstipend for allerede ansatte, gjennom PPU, PPU-Y eller yrkesfaglærerutdanning, til også å gjelde for grunnskolelærerutdanning for 1.–7. trinn og grunnskolelærerutdanning for 5.–10. trinn.
 6. Stortinget ber regjeringen sammen med utdanningsinstitusjonene og lærerorganisasjonene utrede og komme tilbake med en plan for å øke opptaket til lærerutdanningene, inkludert å legge bedre til rette for å tilby lærerutdanning utenfor studiestedene for ansatte og søkere som vil kvalifisere seg.
 7. Stortinget ber regjeringen etablere en ny ordning for at personer som dropper ut av de femårige grunnskolelærerutdanningene og lektorutdanningen kan kvalifisere seg for ansettelse i skolen, når nåværende ordning går ut i 2025.
 8. Stortinget ber regjeringen ta initiativ til et prosjekt for hele, faste stillinger i skoler og barnehager sammen med partene i arbeidslivet.
 9. Stortinget ber regjeringen i samarbeid med partene i arbeidslivet legge til rette for ordninger med faste ansatte for å dekke vikarbehov i skole og barnehage, både med kvalifisert personell til pedagogstillinger og annet personell til andre stillinger, og komme tilbake til Stortinget med en plan for dette.
 10. Stortinget ber regjeringen igangsette kunnskapsinnhenting som inkluderer
 - en utredning av årsaker til at lærerutdannede, med et særlig fokus på nyutdannede lærere, forlater læreryrket.
 - en risikoanalyse av lærermangelen, som vurderer konsekvenser av den omfattende bruken av ansatte i undervisningsstilling uten lærerutdanning og bruken av ufaglærte i barnehagen.
 - en utredning av lærernes fysiske og psykososiale arbeidsforhold og arbeidsbelastning i skoleverket.
- Basert på resultatene av kunnskapsinnhentingens bes regjeringen legge fram tiltak for å holde på lærerne i skoleverket, forbedre lærernes arbeidshverdag og styrke hele laget i skolen med relevant kompetanse.

30. mars 2023

Grete Wold

Ingrid Fiskaa

Mona Fagerås

Freddy André Øvstegård

